

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut

Daisi Tatar

Kriminaalhooldaja kui sotsiaaltöötaja

Bakalaureusetöö

Juhendaja: PhD Judit Strömpl

Tartu 2014

ABSTRACT

Probation supervision is an alternative to imprisonment; its main purpose is improved socialisation of less dangerous offenders. The objective of probation supervision is based on the assumption that a person, who has committed an offence, does not have to be isolated from society if, in addition to supervision, there are also efforts to correct the criminogenic tendencies of that person. (Prison-Ministry of Justice)

A probation supervisor has multiple roles in the probation supervision system. On the one hand, the supervisor is responsible for supervising the probationer and, on the other hand, the probation supervisor has to correct the criminogenic behaviour of the client in cooperation with the client.

The aim of my study is to investigate how current Estonian probation supervisors envisage the larger objectives behind their daily tasks. I also consider it important to study the various perceived roles of Estonian probation supervisors, arising from their duties.

The results of the study indicate that the concepts of probation supervisors are based on their own vision of the objectives of the probation supervision system, their idea of their duties and expectations of the organisation for a probation supervisor. The results did not reveal a strong link between the self-concept of a probation supervisor and his or her education.

Sisukord

ABSTRACT	2
SISSEJUHATUS	2
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE JA PROBLEEMIPÜSTITUS	4
1.1 Kriminaalhooldus kui vangla alternatiiv	4
1.2 Kriminaalhooldussüsteemi teke erinevates riikides	8
1.3 Eesti kriminaalhooldussüsteemi kujunemislugu	9
1.4 Kriminaalhoolduse protsess	11
1.5 Kriminaalhooldaja kui kriminaalhoolduse täideviija	15
1.6 Kriminaalhooldussüsteemi klient kui sundklient	19
1.7 Kriminaalhooldus kui sotsiaaltöö	22
1.7.1 Sotsiaaltöö olemus	22
1.7.2 Sotsiaaltöö kriminaalhoolduses	23
2. UURIMISTÖÖ VALIM JA METOODIKA	26
2.1 Uurimuse eesmärk ja uurimuse küsimused	26
2.2 Meetodi valik ja kirjeldus	26
2.3 Valim	27
2.3 Uuringu käik	28
3. ANALÜÜS	29
3.1 Kriminaalhooldustöö eesmärgid ning eesmärgipärane tulemus	29
3.2 Kriminaalhooldus ja sotsiaaltöö	33
3.3 Kriminaalhooldajate enesemääratlemine ning töö väärtustamine	35
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS	39
LISA 1	43

SISSEJUHATUS

1997 aasta detsembris võeti Riigikogus vastu Eesti esimene kriminaalhooldusseadus. Seadus jõustus 1. mail 1998. Sellega pandi alus Eesti kriminaalhooldussüsteemile. Kriminaalhooldus on vangla alternatiiv karistades ning sotsialiseerides süüdimõistetuid ning kuulub vanglateenistuse koosseisu. Nii vangla kui ka kriminaalhooldussüsteemi üheks eesmärgiks on isiku resotsialiseerimine ehk taasühiskonnastamine, mille vältel aidatakse isikul suurendada toimetuleku võimet ning õiguskuulekat käitumist. Kui vangla peab tegutsema nii, et pärast vangistust käitub isik normide kohaselt ning tuleb toime õiguskuulekalt, siis kriminaalhooldussüsteemis oleva isiku üle saab kohaldada ka kontrolli, kuidas ta on omaks võtnud ühiskonna normid.

Kriminaalhoolduse üldisi eesmärke viib ühiskonnas ellu kriminaalhooldaja. Tulenevalt kriminaalhooldussüsteemi eesmärkidest on kriminaalhooldajal mitu rolli, nii nagu ka sotsiaaltöötajal.

Kuna kriminaalhooldajaid loetakse sotsiaaltöötajate hulka ning kriminaalhooldajad teostavad sotsiaaltööd, defineerib ESTA (Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon) terminoloogiakomisjoni kirjeldusel on sotsiaaltöö „*ennetav, leevendav, rehabiliteeriv, juhendav, hooldav või arendav kutsealane tegevus sotsiaalse õigluse põhimõtete elluviimiseks, sotsiaalse sidususe edendamiseks ja elukvaliteedi parandamiseks*“ ehk siis see, millega tegeleb kriminaalhooldaja. Nii mõne muu valdkonna sotsiaaltöötaja kui ka kriminaalhooldaja ülesandeks on toetada, nõustada ning juhendada klienti nendes eluvaldkondades, kus kliendil on siiani raskusi olnud iseseisvalt toime tulla. Teisest küljest on sotsiaaltöötaja ja kriminaalhooldaja kohustuseks jälgida kuidas on klient ühiskonnas toime tulnud ning kuidas ta võtab omaks üldise käitumisharjumid. Et sotsiaaltöötaja ning kriminaalhooldaja töö oleks tulemuslik, on nad kohustatud kontrollima oma klientide toimetulekut ühiskonnas peale juhendamist ja nõustamist. See on vajalik, kuna enamus inimestel on raske muuta endale omaks saanud käitumismustrit kuid õigusvastase käitumise korral või siis elukvaliteedi parandamise nimel on käitumismustri muutmine hädavajalik. Kui sotsiaaltöötaja või kriminaalhooldaja ei teosta kontrolli kliendi üle, võib jääda muutus toimumata, eriti kliendi puhul, kes ei ole teenust endale vabatahtlikult valinud.

Bakalaureusetöö vajalikkus tuleneb kriminaalhooldusametniku erisugustest tööülesannetest – järelevalve teostamine ning kliendi resotsialiseerimine. Kriminaalhooldusametniku kliendiks on sundklient. Sundkliendiks määratlemine sõltub asjaolust, et teenust pole klient endale vabatahtlikult valinud. Töötades sundkliendiga on väga tähtis töötaja enesemääratlemine (self-determination) (Pope & Kang, 2011). Identifitseerimine on oluline, kuna ainult nii saab kriminaalhooldaja teha oma tööd tulemuslikult ning vastavalt sellele täidab ka kriminaalhooldussüsteemi ülesandeid – järelevalve teostamine ning kriminaalhooldusaluse resotsialiseerimine. On tähtis, et kriminaalhooldaja täidab mõlemat kriminaalhooldussüsteemi ülesannet. Kui see nii ei ole, on kriminaalhooldusametniku töö poolik ning ilma loodetud tulemita. Kriminaalhooldaja töö tulem peab olema õiguskuulekas ühiskonna liige. Oma töös uurin kuidas Eestis praegu tegutsevad kriminaalhooldajad määratlevad ennast läbi igapäevaste tööülesannete ning kuidas Eesti kriminaalhooldajad tajuvad oma tööülesannetest tulenevaid erinevaid rolle.

Töös on kaks osa, mis jagunevad peatükkideks. Esimene peatükk annab ülevaate kirjandusest ning teooriatest, mis käsitlevad kriminaalhooldust ning sotsiaaltööd. Tutvustab erinevaid kriminaalhooldust käsitlevaid uuringuid ning seadusi. Töö teine osa ehk empiiriline osa annab ülevaate intervjuude analüüsist, mille viisin läbi kriminaalhooldajatega kirjalikult e-maili teel. Antud meetod andis mulle võimaluse intervjuuerida kriminaalhooldajaid üle Eesti.

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE JA PROBLEEMIPÜSTITUS

1.1 Kriminaalhooldus kui vangla alternatiiv

Doktor Francis Lieber, kes oli vangla reformi rahvusvahelisi propageerijaid, märkis ära vangla negatiivseid külgi juba aastal 1844. Leiti, et kurjategijate koondamine ühte asutusse ei anna oodatud tulemust. Vabanedes ei olnud kinnipeetavad mitte omandanud õiguskuulekat käitumist, vaid kinnipeetavad vahetasid omavahel oskusi ning teadmisi kuritegelikus eluvaldkonnas. (Laine, 1997). Vangla kui organisatsioon soodustab kuritegeliku subkultuuri tekkimist.

Vangla negatiivsed küljed toodi ära juba aastal 1844. Autorid Ginter, Kruusamäe, Sootak kirjeldasid aastal 2004 Eestit puudutavaid vangistuse negatiivseid külgi:

- „sotsiaalselt oluliste kontaktide (perekond, sõbrad, töökaaslased jt) katkemine või nõrgenemine;
- kutsealase kvalifikatsiooni vähenemine või kadumine;
- stigmatiseerumine (häbimärgistumine);
- elujõu, läbilöögivõime nõrgenemine ning kohanemine vähest ettevõtlikust eeldava vanglaelu stiiliga (nn õpitud sotsiaalne abitus);
- lülitumine vangla subkultuuri (üldtunnustatud erinevad väärtushinnangud);
- laastav või kahjulik mõju isiksusele ja vaimsele tervisele nende isikute puhul, kes küll vajavad psühholoogilist või koguni psühhiaatrilist abi, kuid kes peaksid seda saama vabaduses;
- alaealiste jaoks on vangistus tema sotsialiseerumisprotsessi igal juhul takistav, seega sisuliselt teda resotsialiseeriv.“

Kuna reaalse vanglakaristuse negatiivsed küljed kaaluvad üles positiivsed, siis kohaldatakse tänapäeva karistuspoliitikas vangla karistuse alternatiive. Kõige levinum alternatiivkaristus on tingimisi vanglakaristus ehk kriminaalhooldus (*probation*). Kriminaalhoolduse sisuks on

karistuse elluviimine vabaduses ehk ühiskonnas. See sisaldab endas isiku jaoks teatud tingimusi, mida ta peab järgima. (Laine, 1997). Kui isik tingimusi rikub, võidakse karistus pöörata reaalsele täitmisele. Kriminaalhoolduse ajaks mõistetakse isikule kriminaalhooldaja, kelle ülesandeks on nõustada kriminaalhooldusalust ning kontrollida ja jälgida kohustuste täitmist.

Arney (2002) viis bakalaureusetöö raames läbi uuringu, mille eesmärgiks oli analüüsida Eesti vanglakogemusega ning vanglakogemuseta isikute hinnanguid kriminaalhooldussüsteemile. Uurimusest selgus, et kriminaalhooldus on vanglaga võrreldes küll efektiivsem, kuid kriminaalhooldussüsteemi klientide hinnangul mitte kergem karistusviis, kuna suunab õigusrikkujat õiguskuuleka käitumise poole.

Et kriminaalhooldussüsteem oleks efektiivne ning suunaks õigusrikkujaid õiguskuulekale teele on tähtis, et kriminaalhooldussüsteem lähtuks oma tegevuses normaalsest elukeskkonnast ning oleks sellega tihedalt seotud. See tähendab, et kriminaalhooldusalust motiveeritakse, nõustatakse ning suunatakse õiguskuulekale elustiilile, elades samal ajal ühiskonnas, kus kriminaalhooldusalune rakendab teooriat praktikas. Vanglas viibides, eraldatakse isik ühiskonnast, eesmärgiga teda karistada. Ka vanglas toimib taasühiskonnastamise protsess, kuid viibides vanglas, ei ole võimalik isikul oskusi praktiliselt õppida. (Mändmaa, 1999).

Sootak ja Pikamäe (2002) seletavad lahti kriminaalhooldussüsteemi tähenduse. Kriminaalhooldusel on kitsam ning laiem tähendus. Kriminaalhoolduse kitsamas tähenduses teostab kriminaalhooldaja kriminaalhooldusaluse üle järelvalvet ning kontrollib kohtu poolt pandud kohustuste täitmist. Samal ajal peab klient hoiduma uute kuritegude toimepanemisest.

Kriminaalhoolduse laiemas tähenduses osutab kriminaalhooldaja, koos järelevalve ja kontrolli teostamisega, sotsiaalset abi. Sotsiaalse abi eesmärgiks on tuvastada ning kõrvaldada faktorid mis põhjustasid kriminaalhooldusaluse kriminaalse käitumise. Järelevalve ning kontrolli teostamise ja sotsiaalse abi osutamise tulemus peaks olema õiguskuuleka käitumisega isik. (Sootak & Pikamäe, 2002).

Rootsi autor K. Svensson (2003) kirjeldab kriminaalhooldust kui positiivset karistamise viisi, kuna ühendab endas abi ja tuge ning see toimub ühiskonnas mitte vanglas. Kriminaalhoolduse peamine eesmärk peaks olema indiviidile õpetamine, millised on meie ühiskonna normid ning

kuidas nendest normidest kinni pidada. Tähtis on, et indiviid suudaks võtta vastutust oma käitumise eest ühiskonnas ning tunneks ennast kui ühiskonna liige.

Selleks, et inimene võtaks vastutust oma käitumise eest ning omandaks ühiskonna üldised normid on vajalik sotsiaalne kontroll. Sotsiaalne kontroll on süsteem, mis hõlmab kogu ühiskonda ja kõiki inimesi. Sotsiaalne kontroll jaguneb kaheks – sisemine kontroll ja väline kontroll. (Aimre, 2007).

Sisemise kontrolli puhul teostab isik iseenda üle kontrolli. Ta reguleerib iseseisvalt oma käitumist, kooskõlastades selle üldkehtivate normidega. Sotsialiseerimisprotsessi käigus omandab isik üldkehtivad normid ja reeglid selliselt, et neid rikkudes tunneb ta häbi ja piinlikkust ning süütunnet. (Aimre, 2007).

Kui sisemist kontrolli teostab isik iseenda üle siis väline sotsiaalne kontroll jaguneb kaheks. Formaalne ning mitteformaalne sotsiaalne kontroll. Mitteformaalset kontrolli isiku üle teostavad kõik need ühiskonna grupid, mis ei kujune ametlike suhete alusel (nt perekond, töökaaslased). Formaalset kontrolli teostavad need institutsioonid, mille ühiskond on loonud inimeste tegevuse ja sanktsioonide rakendamiseks (politsei, kohus, kriminaalhooldussüsteem), need moodustavad riigiorganite süsteemi. (Aimre, 2007).

Sotsialiseerimine ja sotsiaalne kontroll on otseses seoses. Isiku sotsialiseerimisprotsess ei saa olla edukas, kui teised inimesed, kes kuuluvad erinevatesse ühiskonna gruppidesse, ei anna sellele hinnangut. Hinnangu andmine on sotsiaalne mõõtmine, mis on üks sotsiaalse kontrolli viise. (Aimre, 2007).

Sotsialiseerimise tegurite ja agentide (nt kool, lasteaed) ülesandeks on täita kahte funktsiooni:

- õpetada isikule norme läbi isikliku kogemuse (näidise);
- kontrollida kas ja mil moel sotsiaalsed normid on omandatud

(Aimre, 2007).

Lähtudes Aimre kirjeldusest sotsialiseerimisprotsessi kohta, koosneb sotsialiseerimisprotsess õpetusest ning kontrollist. Kask (2001) kirjeldab kriminaalhooldussüsteemi kui piiriala, kus kohtuvad 65% sotsiaalpoliitika, kuhu kuulub sotsiaaltöö õpetamise ja nõustamisega ning 35% ulatuses karistuspoliitika koos järelvalvega.

Kriminaalhoolduse eesmärk on õiguskuulaks ühiskonna liige. Seda nii kriminaalhoolduse jooksul kui ka pärast kriminaalhoolduse lõppu. (Kurm 2002). Eesmärke saavutatakse kriminaalhooldusalust jälgides ja kontrollides ning nõustades ja motiveerides.

Tulenevalt kriminaalhoolduse eesmärgist on kriminaalhooldusel kaks ülesannet:

- a) tagada kontroll, mis on vajalik kriminaalhoolduse rakendamisel ning ühiskonna turvalisemaks muutmisel;
- b) toetada ja motiveerida kriminaalhooldusalust õiguskuulekalt käituma. (Vanglateenistus, Kriminaalhooldus).

Need kaks punkti on omavahel tihedalt seotud. On lubamatu eelistada ühte teisele. Kuid kriminaalhooldus loetakse positiivselt sooritatuks siis, kui kriminaalhooldusalune on käitunud õiguskuulekalt ning järginud ja täitnud talle kohtu poolt pandud kohustusi sel ajal, kui isik viibib kriminaalhooldussüsteemis. (Kriminaalhoolduse standardid, 2011).

Lisaks eesmärgile, õiguskuulekas ühiskonna liige, on kriminaalhooldussüsteemil ka teine eesmärk, muuta ühiskond turvalisemaks. (Kriminaalhooldus standardid, 2011).

Mändmaa (1999) on seisukohal, et ühiskonna turvalisemaks muutmine tähendab sisuliselt kuritegevuse vähendamist (korduvkuritegude ennetamine), ning kuritegevuse stabiilsena hoidmist.

Eesti kriminaalhooldussüsteem rajaneb, peale ühiskonna turvalisemaks muutmisel, põhimõtetel nagu inimväärikus, minimaalne sekkumine ning vastutusvõime arendamine. Inimväärikus tähendab kriminaalhoolduses kliendi austamist ning töötamist meetoditega, mis ei põhjusta kliendile rohkem ebameeldivusi ega kannatusi, välja arvatud need, mis paratamatult käivad kriminaalhoolduse toimingutega kaasas. Minimaalsel sekkumisel, tuleb kriminaalhooldusametnikul leida selline töömeetod, mis võimaldab kliendil ise piisavalt palju tööd iseendaga teha ning mis nõuab kriminaalhooldajalt minimaalset sekkumist. Samuti peab kriminaalhooldaja planeerima oma tegevust nii, et kliendil areneks välja vastutusvõime. Koos vastutusvõimega soovitakse kriminaalhoolduse klienti motiveerida, et ta suudaks edaspidi elada õiguskuulekalt. (Kriminaalhoolduse standardid, 2011).

Eesti kriminaalhooldussüsteemi juhtivaks organiks on Justiitsministeerium. Kriminaalhooldussüsteemi moodustavad veel kriminaalhooldusosakonnad, osakondade talitused ning kriminaalhooldusühingud. (Sootak & Pikamäe, 2001).

1.2 Kriminaalhooldussüsteemi teke erinevates riikides

Ajaloost on teada 19. sajandi Inglismaal tegutsenud misjonäridest, kes kuulusid heategevuslikesse organisatsioonidesse. Nende tegevuse eesmärk oli noorte seaduserikkujate vabastamine alkoholisõltuvusest. Eelkirjeldatud misjonäre kutsuti kohtukoja misjonärideks (*police court missionaries*). Oma tegevuses kasutasid misjonärid nii praktilist abi, kui ka usulist ümberveenmist. Misjonäride tegevust võib pidada tulemuslikuks, kuna kohtud suunasid mitmeid seaduserikkujaid misjonäride juurde ümberkasvatamisele. (Kuuse, 2001).

Nii nagu Inglismaal oli ka Hollandis 19. sajandil kriminaalhooldussüsteemi sarnane selts. Hollandi esimest kriminaalhooldust pakkuvat organisatsiooni kutsuti „Vangide moraalse paranemise Seltsiks“ (*„the Society for the Moral Improvement of Prisoners“*). Selts asutati 1823. aastal. Asutajad olid inspireeritud John Howardist, kes oli Inglismaa vangla reformi üks reformijaid ning elas aastatel 1726-1790. Selts püüdis vangide käitumist parandada, pakkudes neile haridust ning usulist juhendamist vanglas. Pärast vabanemist pakuti neile moraalset ning mõningast materiaalist tuge. (van Kalmthout ja Durnescu, 2008).

19. sajandi teisel poolel, tegutsesid Prantsusmaal mitmed kristliku heategevusliku taustaga klubid ja seltsid. Kristlikud organisatsioonid olid ainukesed, mida legaalselt usaldati kohtulikult karistatud isikutega töötama, seda nii kinnipidamise ajal kui ka pärast vabanemist. Kõnealused organisatsioonid said sõltumatuteks ning neid rahastati valitsuse poolt alates 1885. aastast (van Kalmthout ja Durnescu, 2008).

Algelist vormi kriminaalhooldusest on ka teada Skandinaavia riikidest. Taanis on eraorganisatsioonid abistanud vabastatud vange alates 1843. aastast. Soomes töötasid vanglates eraorganisatsioonid, keda rahastati Kristlikku heategevuse poolt. Eraorganisatsioonid kasutasid vabatahtlikke, kes aitasid vangidel karistuse ajal ellu jääda. Vabastatud vange aidati läbi religiooni ning hariduse. Soome kuulus sel ajal Vene Impeeriumi (van Kalmthout ja Durnescu, 2008).

Kaasaegse Probatsiooni ehk kriminaalhoolduse termini lõi John Augustus aastal 1841 Ameerikas, kui ta hakkas süüdimõistetuid kautsjoni eest vabastama. Süüdimõistetud pidid teatud perioodil elama järelevalve all. Sel ajal kui Augustus teostas oma järelevalvet

süüdimõistetute üle, aitas ta neil leida tööd ning vajadusel ka elupaika. J. Augustus tegi oma tööd 18 aastat. (Abadinsky, 2008).

John Augustuse töö oli sedavõrd tulemuslik, et aastal 1878 võeti Ameerika Ühendriikide Massachusettsi osariigis vastu esimene kriminaalhooldusseadus, millega pandi alus kriminaalhooldussüsteemile. (Sootak & Pikamäe, 2001). Kaasaegse Eesti kriminaalhooldussüsteemi juured on samuti pärit Ameerika Ühendriikide Massachusettsi osariigist.

Euroopa esimesed professionaalsed kriminaalhooldajad hakkasid tööle 1907. aastal Inglismaal kui Inglismaa valitsus eraldas selleks kohtutele raha. (McKarva, 2008).

1.3 Eesti kriminaalhooldussüsteemi kujunemislugu

Enne 1998. a kehtinud tingimisi süüdimõistmine ehk vabadusse jätmine katseajaga, erines paljuski praegusest süsteemist. Kehtinud kriminaalseadus ei kehtestanud kohustuslike tingimuste määramist katseajale allutatud isikutele. Kohustuste määramine tulenes üksnes kohtunikust, see tähendab, et suurel osal katseajale määratud süüdimõistetutest puudusid igasugused kohustused. Samuti ei sätestanud seadus enne tähtaegselt vabanenud süüdimõistetutele tingimuste määramist ning neil ei lasunud kohustust ennast registreerida vastavas asutuses. (Kuuse, 2004)

Lisaks sellele, et süüdimõistetutel puudus kohustus end registreerida vastavas asutuses, pidas järelevalvet, katseajale allutatud isikute üle politsei järelevalveinspektor. Sisuline töö ehk töö kliendi kriminogeense käitumisega praktiliselt puudus, seda põhjusel, et ühel järelevalveinspektoril oli järelvalvatavaid liiga palju. Enne kriminaalhooldusseaduse jõustumist 1998.a. töötas kokku Eestis 26 järelevalveinspektorit ning igal inspektoril oli umbes 500 järelvalvatavat. (Kuuse, 2004). Süsteem oli puudulik ning oli vaja midagi uut, et tingimisi süüdimõistetuid resotsialiseerida. Selleks jõustus aastal 1998 kriminaalhooldusseadus.

Kuigi Eesti kriminaalhoolduse sünniaastaks loetakse 1998. aasta, sai kriminaalhoolduse väljatöötamine alguse juba aastal 1991, kui Justiitsministeeriumi eestvedamisel võttis valitsus vastu kriminaaltäitesüsteemi kontseptsiooni, mille põhialuseks olid Euroopa vanglareeglistik, inimõiguste konventsioon ja ÜRO vangide kohtlemise miinimumstandardid. 1993. aastal

Justiitsministeeriumi tellimusel valmis kriminaalhoolduse eksperdi, Peeter Kiviloo, esialgne nägemus kriminaalhooldussüsteemist. See kujutas endast nimekirja õigusaktidest, mille järgi kriminaalhooldus peaks olema reguleeritud ning kirja oli pandud ka tegevused süsteemi rakendamiseks. (Kuuse, 2004).

1996. aastal asuti koostama kriminaalhooldusseadust. 1997. aastal võeti vastu Eesti esimene kriminaalhooldusseadus, mis jõustus 1998. aasta 1. mail. (Kriminaalhoolduse tekkelugu, 2006).

Põhimõtted, millele toetus kriminaalhooldussüsteemi õiguslik regulatsioon, olid järgmised:

- luua piisavalt kohustusi, lähtudes kriminaalhooldusaluse vajadustest;
- tagada aeg kriminaalhooldaja ja kriminaalhooldusaluse individuaalseks tööks;
- tagada kohtuniku seotud karistuse täideviimisega.

(Kuuse, 2004).

Kriminaalhooldusosakonnad kuulusid maa- ja linnakohtute juurde. Kriminaalhooldusosakondi oli esialgu 13 ning neis töötas kokku 112 (teistel andmetel 110 (Kuuse, 2004)) kriminaalhooldusametnikku. 1999. aastal lisandus 4 kriminaalhooldusosakonda ning tööd sai veel 54 kriminaalhooldajat. (Saar, Markina, Ahven, Annist, & Ginter, 2002).

Nii 1998. aastal kui ka 1999. aastal tööle asunud kriminaalhooldajad pidid läbima kahe kuuse koolituse. Koolitus oli esimene sissejuhatus kriminaalhooldusesse. Koolitusel said kriminaalhooldajad juurde teadmisi õiguse, sotsiaalpedagoogika ja psühholoogia vallas. (Kriminaalhoolduse tekkelugu, 2006)

Alates 1 juunist 2008. a liideti kriminaalhooldusosakonnad vanglate struktuuriga. Nüüd kuuluvad kriminaalhooldusosakonnad Tallinna Vangla, Tartu Vangla ja Viru Vangla struktuuriüksustesse. Liitumise kasuks otsustati, kuna vanglal ja kriminaalhooldussüsteemil on ühised eesmärgid. Ühisteks eesmärkideks loetakse kliendi käitumise muutmiseks tingimuste loomist ning karistuse ellu viimist. Samuti olid ühiskonna ootused nii vangla süsteemile kui kriminaalhooldusele ühised – muuta ühiskond turvalisemaks. Kattus ka vangla ja kriminaalhoolduse sihtrühm. Tuginedes ühistele eesmärkidele, ühiskonna ootustele ning sihtrühmale, nähti ühinenud süsteemile paremaid võimalusi tulevikus. (Kuuse, 2008).

Täna kasutab nii kriminaalhooldus kui ka vangla ühtset süsteemi selgitamaks välja uue kuriteo riski. Samuti on ühised sotsiaalprogrammid, mida kasutatakse süüdimõistetutega töötamisel. (Kuuse, 2008).

Eesti territoorium on jagatud kolme kriminaalhoolduspiirkonna vahel: Tallinna Vangla kriminaalhooldusosakond, Tartu Vangla kriminaalhooldusosakond ja Viru vangla kriminaalhooldusosakond. Tallinna vangla kriminaalhooldusosakond teenindab Tallinna ning Harju-, Järva-, Rapla-, Pärnu-, Lääne-, Saare- ja Hiiumaad. Tartu Vangla kriminaalhooldusosakond teenindab Tartu linna ning Jõgeva-, Viljandi-, Tartu-, Valga-, Põlva- ja Võrumaad. Viru Vangla kriminaalhooldusosakond teenindab Ida- ja Lääne-Virumaad. (Vanglateenistus, Kontaktandmed).

Kriminaalhooldusosakondade väiksemad struktuuri osad on talitused, mis asuvad maakondades. Talitustes töötavad kriminaalhooldusametnikud (kriminaalhooldajad), kes alluvad talituse juhatajale. Talituse juhataja allub vastava piirkonna kriminaalhooldusosakonna juhatajale, kes omakorda allub vangla direktori asetäitjale.

1.4 Kriminaalhoolduse protsess

Aega, millal isik on määratud kriminaalhooldaja järelevalve alla koos kohustusega täita kontrollnõudeid ja kohustusi nimetatakse katseajaks. Sõltuvalt asjaoludest võib katseaja pikkus olla poolteist kuni kolm aastat. Otsustades kriminaalhoolduse kasuks arvestab kohus ka isiku eelnevat elukäiku, st õigusvastast käitumist ning isiku elutingimusi (Vanglateenistus, Kriminaalhooldusalune).

Kriminaalhoolduse protsess saab alguse kriminaalhoolduse ettevalmistamisega. Kriminaalhoolduse ettevalmistamiseks loetakse kohtueelse ettekande või vanglapäringule vastuse koostamist. Vastuses kajastub kriminaalhooldaja hinnang kahtlustatava, süüdistatava või süüdimõistetu ohtlikkusest ning retsidiivsusest. Samuti avaldab kriminaalhooldaja oma vastuses arvamuse katseaja kohaldamise kohta, võimalike kohustustest ning piirangutest, mis aitavad kaasa kriminaalhoolduse positiivsele kulgemisele ning samuti katseaja tähtaja kohta (Kriminaalhoolduse standardid, 2011).

(Kriminaalhoolduse standardite, 2011 järgi algab kriminaalhooldusprotsess kui:

- vangla või prokuratuuri poolt on tulnud vangla kriminaalhooldusosakonda taotlus koostada kohtueelne ettekanne;
- vangla on esitanud kriminaalhooldusametnikule taotluse kinnipeetava ennetähtaegse vabastamise oluliste asjaolude väljaselgitamiseks;
- kohus või prokuratuur on saatnud vangla kriminaalhooldusosakonnale kohtuotsuse või –määruse, millega suunatakse isik kriminaalhooldaja järelevalve alla.

Esmakohtumine kriminaalhooldaja ja kriminaalhooldusaluse vahel on olulise tähtsusega. Esmakohtumise eesmärgiks on saavutada usalduslik koostöö. Esmakohtumisel on kriminaalhooldaja ülesanne selgitada kriminaalhooldusalusele kriminaalhoolduse teostamisega seotud õigusi ning kohustusi. Anda ülevaade kriminaalhooldusalusele kriminaalhooldusosakonna töökorraldusest ning kriminaalhooldaja tööülesannetest. Väga tähtis on, et kriminaalhooldaja pädevusse kuulub oskus suhelda kriminaalhooldusalusega viisil, mis võimaldab tal koguda piisavalt informatsiooni riskihindamise läbiviimiseks ning hoolduskava koostamiseks. (Kuuse, 2008).

Reeglina kohtuvad kriminaalhooldaja ning kriminaalhooldusalune esimese kuu aja jooksul tihedamalt, kui ülejäänud kriminaalhooldusperioodil. Kõige kriitilisem aga kriminaalhooldusaluse jaoks on kriminaalhoolduse esimene faas. Et kriminaalhooldusaluse jaoks minimaliseerida riske kriminaalhooldusperioodiks on kindlaks määratud kohtumiste sagedused kriminaalhooldusperioodiks:

- riskihindamise ning hoolduskava koostamise ajal – kohtumised toimuvad vähemalt üks kord kuus;
- peale hoolduskava koostamist kuni kriminaalhooldusperioodi 6. kuuni – kohtumised toimuvad vähemalt üks kord kahe nädala jooksul;
- peale 6 kuulist kriminaalhooldusperioodi– kohtumiste planeerimistel võetakse arvesse kriminaalhooldusaluse riske ning ohtlikkust, kuid mitte vähem kui üks kord kuus;
- Kriminaalhooldusalune, kelle ohtlikkus on hinnatud kõrgeks või erakordseks, kohtuvad kriminaalhooldusametnikuga üks kord kahe nädala jooksul.

(Ginter ja Kuuse, 2012).

Kuna Eesti kriminaalhooldussüsteemi üks eesmärkidest on korduvkuritegude ennetamine, siis viiakse läbi kriminaalhoolduse protsessi alguses kõigile kriminaalhooldusalustele riskihindamine. (van Kalmthout ja Durnescue, 2008). Seda nii Eesti kriminaalhooldussüsteemis kui ka mujal Euroopas. Riskihindamine on töövahend, mis aitab kriminaalhooldajal välja selgitada kuritegeliku käitumise põhjused ning korduvkuriteo toimepanemise tõenäosuse (Grünberg, 2013). Kasutuses olevat riskihindamissüsteemi hakati Eesti vanglateenistuses kasutama 2004. aastast. 2007. aastal võeti kasutusele riskihindamise elektrooniline variant. Riskihindamissüsteemi täiendatakse pidevalt ning süsteem on saanud peamiseks töövahendiks karistusaja määramises (Grünberg, 2013). Riskihindamise analüüsi läbiviimisel on oluline kliendi kaasamine, kliendi enda arvamused ning tõlgendused enda eluviisi kohta. (Kriminaalhoolduse standardid, 2011). Riskihindamisel on oluline teada milline on kliendi eluviis, millised on tema lähedased, perekond, kuidas on nende omavaheline läbisaamine. Samuti hinnatakse riskihindamisel kliendi varasemat õigusvastast käitumist. Väga oluline on enne riskihindamise läbiviimist kohtuda kliendiga vähemalt kaks korda. See on vajalik, et koguda piisavalt informatsiooni kliendi ning tema elus toimuva kohta, millel põhineb riskihindamine. Ühe kohtumise nominaalseks ajaks loetakse 1 tund (Kriminaalhoolduse standardid, 2011).

Riskihindamise baasil koostatakse koostöös kriminaalhooldusalusega kriminaalhooldusalusele hoolduskava kriminaalhooldusperioodiks. Hoolduskavas sõnastatakse eesmärgid ning tegevused kriminaalhoolduse perioodiks (Kuuse, 2008), mida kriminaalhooldusalune asub täitma. Kriminaalhooldaja ülesandeks on jälgida ning nõustada klienti eesmärkide täitmisel.

Kriminaalhooldusprotsessi ajal on kriminaalhooldusalusel võimalik osa võtta mitmetest sotsiaalprogrammidest. Sotsiaalprogrammid on struktureeritud lähenemisviisid, mis aitavad õigusrikkujatel (kriminaalhooldusalustel ja vangidel) omandada oskusi ja teadmisi, kuidas elada õiguskalelt. Programmide eesmärk on selgitada ning õpetada õigusrikkujatele probleemi lahendamisoskusi, mõtlemise ja iseenda juhtimise oskusi (van Kalmthout ja Durnescu, 2008).

Eestis kriminaalhooldussüsteemis ning vanglas kasutatakse järgmisi sotsiaalprogramme:

- viha juhtimine – eesmärgiks on õpetada õigusrikkujale kuidas toime tulla vihaga;
- sotsiaalsete oskuste treening – eesmärgiks on õpetada ning arendada erinevaid oskusi, mida on tarvis igapäevaelus toime tulemisel ning teiste inimestega suhtlemisel;

- agressiivsuse asendamise programm – eemärgiks on arendada süüdimõistetul teiste inimestega arvestamise võimet;
- eluviisitreening õigusrikkujatele – on mõeldud sõltuvushaigetele, kelle sõltuvus on põhjustanud õigusvastast käitumist;
- EQUIP - on mõeldud noortele vanuses 14-21. Eesmärk on arendada vastutusrikast mõtlemist;
- liiklusohutusprogramm – programm on mõeldud isikutele, kes on korduvalt rikkunud liikluseadust;
- „Õige hetk“ – programm on mõeldud neile, kellel on probleeme toimetulekuga. Eesmärk on õpetada ning arendada isiku sotsiaalsete probleemide lahendamisoskust;
- Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine – programm on mõeldud isikutele, kes on süüdi mõistetud perevägivalla eest. Eesmärk on süüdimõistetut panna mõtlema tekitatud kahjule ning tagajärgedele;
- „Võida“ – sihtrühm on naissoost süüdimõistetud, kellel puudub motivatsioon loobuda kuritegelikust käitumisest. Eesmärk on neid motiveerida õiguskauale käitumisele. (Vangla, Sotsiaalprogrammid).

Kriminaalhooldaja otsustab sotsiaalprogrammi vajaduse üle riskihindamise tulemusena. (Ginter ja Kuuse, 2012).

Kriminaalhooldusprotsess lõpeb katseaja tähtaja saabudes, uue kohtuotsuse või määruse alusel. Või mõnel muul juhul, milleks võib olla kriminaalhooldusala surm. (Kriminaalhooldus standardid, 2011)

Kriminaalhooldaja ülesandeks on läbi viia viimane riskihindamine ning koostada ettekanne, milles käsitletakse riskide maandamist ning eesmärkide täitmise tulemuslikkust. (Kriminaalhooldus standardid, 2011).

Kriminaalhooldusprotsessi lõppedes kohtuvad kriminaalhooldaja ning kriminaalhooldusala viimast korda. Viimase kohtumise ajal analüüsitakse kriminaalhooldusaja tulemuslikkust ning vaadatakse üle kriminaalhooldusajaks püstitatud eesmärgid. Kohtumine võimaldab kriminaalhooldusala anda tagasiside katseajale ning samuti kriminaalhooldaja tööle. (Kriminaalhooldus standardid, 2011).

1.5 Kriminaalhooldaja kui kriminaalhoolduse täideviija

Kriminaalhooldaja (kriminaalhooldusametnik) on vangla teenistuses olev riigiametnik. Kriminaalhooldajateks loetakse ka kriminaalhooldusabilist, kes vabatahtlikult abistab ametnikku kriminaalhooldustöö läbiviimisel. (Kriminaalhoolduse standardid, 2011).

Kriminaalhooldaja on isik, kellel on kriminaalhooldustööks vastavad omadused ning rakenduslik- või kõrgharidus. (RT I 1998, 4, 62 – jõust 01.05.1998).

Kriminaalhooldusseaduse täiendavate kvalifikatsiooninõuete akti järgi on kriminaalhooldaja sobilikuks hariduseks psühholoogia, psühholoogia-sotsiaalpedagoogika, sotsiaaltöö, sotsiaaltöökorraldus, eripedagoogika, sotsiaalpedagoogika või sotsiaalpedagoog-kutseõpetaja. (RTL 2004, 63, 1048 jõust 22.05.2004). 2011. aastal lisandus loetellu veel, õpetajaharidus, õigusteadus ning korrektsioon. (RT I, 06.12.2011, 1 - jõust. 09.12.2011).

Kriminaalhooldaja tööülesannete hulka kuulub uue kuriteo riski väljaselgitamine, sotsiaalprogrammide läbiviimine, koostöö kolmandate isikutega ning hoolduskava koostamine koos kriminaalhooldusalusega. (Vanglateenistus, Kriminaalhoolduse õiguskorraldus).

Kriminaalhooldusametnik kuulub riigiametnike hulka (Mändmaa, 1999), kes juhindub oma töös peale kriminaalhoolduse standardite veel karistusseadustikust, kriminaalhooldusseadusest, kriminaalmenetluse seadustikust ning vangistusseadusest. Samuti Justiitsministeeriumi erinevatest määrustest (Vanglateenistus, Kriminaalhoolduse õiguskorraldus). Tulenevalt kohtuotsusest on kriminaalhooldusametnikul õigus kontrollida kriminaalhooldussüsteemi suunatud isikuid. Oluline on, et kriminaalhooldaja ei kohustaks kriminaalhooldusalust enamaks, kui on kirjas seaduses ning seaduse alusel tehtud kohtuotsuses. Samuti peavad kriminaalhooldusametniku kontroll ja valve vastama kohtulikult määratud tingimustele. (Mändmaa 1999).

Mändmaa (1999) toob välja kriminaalhooldaja töö kahesuguse iseloomu: järelevalveametnik ja sotsiaaltöötaja. Järelevalveametnikuna jälgib ja kontrollib kriminaalhooldusametnik kohustusi ja kontrollnõudeid, mis on kriminaalhooldusalusele kohtu poolt määratud. Sotsiaaltöötajana pakub kriminaalhooldusametnik kriminaalhooldusalusele nõustamist, toetust ning praktilist abi.

Arney (2002) uuringus selgusid erinevad riskid, mis ei soodusta kriminaalhooldusaluste muutusi. Nendeks on eelneva õigusvastase käitumise mõjud; töötus; psühholoogilised probleemid ning tugivõrgustiku toetuse puudumine. Kriminaalhooldajate ülesanne on nõustada ning toetada kriminaalhooldusalust nende riskide kõrvaldamisel. Samuti teeb kriminaalhooldaja koostööd erinevate ametiasutustega, et kõrvaldada riskid, mis ei soodusta kriminaalhooldusaluse sotsialiseerimist. (Kriminaalhooldus standardid, 2011).

Kriminaalhooldusaluste puhul saab välja tuua mitmeid sotsiaalseid probleeme, mille puudumine või olemasolu on otseseks põhjuseks isiku õigusvastasele käitumisele. (Kuuse, 2004).

Tuginedes kriminaalhooldajate peamistele tööülesannetele kliendiga, viitab Howard Abadinsky oma raamatus Probation and Parole Allen, Carlson ja Parks'ile 1979 ning Klockars'ile 1972, kes toovad välja kolm erinevat tüüpi Ameerika kriminaalhooldajaid, lähtuvalt sellest kuidas kriminaalhooldajad näevad oma peamist töö ülesannet.

1. Õiguskaitaja – kriminaalhooldaja peab oma peamiseks ülesandeks ühiskonna kaitsmist, mida viib ellu teostades järelevalvet ja kontrolli kriminaalhooldusaluse üle.
2. Rehabilitaator – kriminaalhooldaja peamiseks ülesandeks on parandada kriminaalhooldusaluse heaolu.
3. Õiguskaitaja ja rehabilitaator – kriminaalhooldaja peamiseks ülesandeks on teostada kriminaalhooldusaluse üle kontrolli ning parandada kriminaalhooldusaluse heaolu.

(Abadinsky, 2008 viitab Carlson and Parks, 1979, Klockars, 1972).

Kuigi kriminaalhooldajate enesemääratlemine on kirjeldatud aastatel 1972 ja 1979 ning seda Ameerikas, kehtivad kirjeldatud enesemääratlemised ka praegu Eesti kriminaalhooldajate seas.

Samas leidis Kuuse (2001), et kriminaalhooldusametnikud identifitseerivad ennast pigem sotsiaaltöötajana kui järelevalveametnikuna. Samas leiab, et kriminaalhooldaja tööd raamistavad seadused rohkem, kui sotsiaaltöötaja tööd. Kindlasti on üks tähtsamaid kriminaalhooldaja funktsioone järelevalve teostamine ning selle tõttu on kriminaalhooldajal kohustus sekkuda õigusrikkumiste korral. Kuuse toob välja fakti, et on keeruline ning pingeline ühendada jõupositioon ning aitaja roll.

M.Gregory (2010), kes teostas oma uuringu Ameerika Ühendriikides leidis, et paljud kriminaalhooldajad näevad ennast kui sotsiaaltöötajat. Kuid negatiivse asjaoluna tõi ka välja, et ametnikud suhtuvad liialt kriitiliselt õigusrikkujate elus toimuvasse ning seetõttu ei suuda nad objektiivselt resotsialiseerida õigusrikkujat. Selle tulemusena kaldub kriminaalhooldajate töö rohkem järelevalve teostaja poolele.

Kriminaalhooldajate enesemääratlemise vajalikkusest on kirjutanud ka Rootsi autor K. Svensson, kes toob välja muudatused mis leidsid aset 1990. aastatel Rootsis. Idee järgselt peavad kriminaalhooldajal olema professionaalsed teadmised, mis lubavad kriminaalhooldajal teenida riiki, avalikkust ning kriminaalhooldusalust. Oma uurimises nimetab Svensson kriminaalhooldajaid sotsiaaltöötajateks.

Svensson jagab kriminaalhooldajad (sotsiaaltöötajad) gruppidesse. Jagunemine põhineb kriminaalhooldaja töömeetoditel. Jaotamine näitab kui erinevad on kriminaalhooldajad ning kui erinev on nende tõlgendus kriminaalhoolduse eesmärgist.

Esimest gruppi kutsub Svensson „teatul määral individualismi“ ning „teatul määral sekkumist“. Siia grupp kuuluvad sotsiaaltöötajad, kes vastavalt kliendile ning situatsioonile suudab leida parima käitumisviisi. Sotsiaaltöötaja ei sekku olukorda, kus kriminaalhooldusalune suudab ise toime tulla ning tegutseda iseseisvalt.

Hoolijad (*Treaters*) on sotsiaaltöötajad kes rõhutavad terapeutilist seisukohta ning sotsiaaltöö baseerub arendavatel meetoditel. Nad arvestavad klientide kui indiviididega kes on erinevates situatsioonides. Samuti meeldib neile oma klienti tundma õppida, et nad saaksid kliendile pakkuda parimat abi.

Kontrollijad (*Controllers*) ei huvitu kliendist kui persoonist. Nende huviorbiidis on pigem süsteem ja süsteemi reeglid, millest tuleb kinni pidada. Kontrollijad näevad ennast kui kliendi ülemust ning nad eelistavad klienti kes järgib reegleid kliendile, kes ei järgi reegleid.

Toetavad sotsiaaltöötajad (*Supporters*) on kontrollijate vastandid. Nende seisukohalt on tähtsal kohal klient kui isiksus, kellel on probleemne olukord. Nende peamiseks töövahendiks on rääkimine ja kuulamine. Toetavad sotsiaaltöötajad on seisukohal, et kliendil on olemas ressursid mida on vaja oma eluga toime tulemiseks. Läbi rääkimise klient leiab ise õige suuna tegutsemiseks. Eelistatud on klient kes on avatud ning kes räägib oma elulugu.

Tüdinunud ehk väsinud (*Tired*) on sotsiaaltöötajad, kes ei ole huvitatud kliendist kui persoonist ega võimalikest sekkumistest. Tüdinute eesmärk on korraldada nii, et kõik mis on vaja teha saab tehtud kõige lihtsamal viisil. Tüdinunud ei käsitle ennast kui kedagi, kes suudaks tuua esile muutuse. Tüdinute meelest on ideaalseteks klientideks persoonid, kes ilmuvad kindlaks määratud ajal kohtumisele ning korraldavad ise kõik, mis on vaja korraldada ning hiljem räägivad sotsiaaltöötajale sellest. (Svensson, 2003).

Eeltoodud kriminaalhooldaja tüüpidest on näha asjaolu, et kriminaalhoolduse tulemused sõltuvad sellest kuidas kriminaalhooldaja määratleb iseennast, ning sellest, millised on tema ootused kliendile.

Sama arvamust jagab ka Mändmaa (2004), et kriminaalhoolduse edu tagavad kriminaalhooldaja väärtushinnangud ja suhtumine. Muutuvas kriminaalhooldussüsteemis on põhialuseks kriminaalhooldaja isiksus ja enesemääratlemine. On tähtis, et kriminaalhooldaja oleks oma töös avatud ning valmis pakkuma võrdseid võimalusi kõigile kriminaalhooldusalustele. Kriminaalhooldaja peab uskuma inimestesse ning nende soovi muutuda.

S. Bork (2005) viis lõputöö raames läbi uurimus, mille eesmärgiks oli välja selgitada kriminaalhoolduse mõju hooldusalusele ning millised on hooldusaluse ootused kriminaalhooldajale. Uuringust selgus, et kriminaalhoolduse mõju kriminaalhooldusalusele sõltub suuresti kriminaalhooldaja tehtud tööst hooldusaluse abistamisel. Selleks, et kriminaalhooldusalune pöörduks kriminaalhooldaja poole abi saamise eesmärgil, on tähtis, et kriminaalhooldusalune usaldaks kriminaalhooldajat. Kriminaalhooldusalune usaldab kriminaalhooldajat kui kriminaalhooldaja pakub kriminaalhooldusalusele positiivset tuge.

K. Pöld viis lõputöö raames läbi uurimuse kriminaalhooldajate suhtumisest oma töösse, Tartu Maakohtu kriminaalhooldusosakonna näitel. Uurimustöös selgus, et kriminaalhooldajad suhtusid klientidesse empaatiliselt ning toetasid rehabilitatsiooniprogrammide läbiviimist. Samas ei pooldanud kriminaalhooldajad rangeid kontrollimeetmeid. Antud uurimustöö viidi läbi ajal mil kriminaalhooldusosakonnad kuulsid kohtute alluvusse. (Pöld, 2001).

1.6 Kriminaalhooldussüsteemi klient kui sundklient

Mändmaa (2004) kirjeldab kriminaalhooldusklienti kui sundklienti. Sundkliendiks saab nimetada klienti, kes ei ole ise vabatahtlikult valinud endale teenust mida neile püütakse anda (D. Pope & Kang, 2011). Kriminaalhooldussüsteemi klient ei ole endale vabatahtlikult valinud kriminaalhooldussüsteemi teenust, vaid see on talle määratud kohtuniku või prokuröri otsuse alusel. (Mändmaa, 2004).

Kuuse (2004) kirjeldab isiku sunniviisilist suunamist kui olulist faktorit kriminaalhooldussüsteemis. Sellisel viisil suunamisel ei saa kriminaalhooldusalune tegutseda oma tahte kohaselt. Kriminaalhooldussüsteemis kehtivad kriminaalhooldusalusel kindlad kohustused ja kontrollnõuded, mis on kindlaks määratud seaduses.

Kriminaalhoolduses on kindlaks määratud kliendiks (kriminaalhooldusaluseks) olemise aeg (katseaeg), mis on poolteist kuni kolm aastat. Payne (2005) käsitleb kliendiks olemist kui protsessi, millel on algus, sisu ja lõpp.

Kriminaalhooldussüsteemi klientideks on:

1. „Tingimisi karistatu – isik, kellele kohaldatakse 18–36 kuulist katseaega.
2. Vanglast enne karistusaja lõppemist vabanenu – isik, kes on enne vangistustähtaja lõppemist vabastatud ning kellele kohaldatakse katseaega kandmata karistusaja ulatuses, kuid mitte lühemalt kui üks aasta.
3. Üldkasuliku töö tegija – isik, kellele kohaldatakse kuni kaheaastane vangistus on tema nõusolekul asendatud üldkasuliku tööga. Töö tegemiseks on aega kuni 24 kuud.
4. Üldkasuliku töö tegija – isik, kelle kriminaalmenetlus on lõpetatud, kuna puudub avalik menetlushuvi ja süü ei ole suur. Sel juhul määratakse töö tegemise kohustus 10–240 tundi.
5. Alaealine, kellele on mõjutusvahendina kohaldatakse käitumiskontrolli – alaealise võib karistusest vabastada ning allutada kuni üheks aastaks kriminaalhooldaja järelevalve alla. Vajaduse korral võib katseaega pikendada.

6. Elektroonilisele valvele allutatud isikud.“

(Kriminaalhoolduse standardid, 2011)

Kriminaalhooldussüsteemi kliendil ehk sundkliendil on kohtu või prokuratuuri poolt määratud mitmeid nõudeid, et läbida kriminaalhooldus positiivselt. Kriminaalhooldusalune peab elama elukohas, mis on kohtus fikseeritud, kui ta soovib seda vahetada, peab ta eelnevalt saama selleks loa kriminaalhooldajalt. Töö- ning õppimiskoha vahetamiseks peab kriminaalhooldusalune samuti saama loa kriminaalhooldajalt. Kriminaalhooldusalusel on kohustus ilmuda kriminaalhooldaja vastuvõtule kindlaks määratud ajal. Kriminaalhooldusalune peab alluma kriminaalhooldaja kontrollile (Vanglateenistus, Kriminaalhoolduse õiguskorraldus).

Kohtul on õigus määrata kriminaalhooldusalusele lisakohustusi, kui kohtunik peab seda vajalikuks, et läbida kriminaalhooldus positiivselt. Kohtu poolt pandud kohustusi kriminaalhooldusalusele saab liigitada positiivseteks ja negatiivseteks. Positiivseteks loetakse kohustusi, mille täitmisel on positiivsed tagajärjed:

- süüdimõistetul tuleb heastada kuriteoga tekitatud kahju;
- leida endale töö, millega kindlustada sissetulek, või omandada üldharidus või amet;
- läbida määratud ravi;
- täita kohustust lähedase ees.

(Sootak & Pikamäe, 2001)

Negatiivsed on kohustused, mis keelitavad kriminaalhooldusalust midagi tegemast:

- ei tohi tarvitada alkoholi ning narkootikume;
- ei tohi kasutada ning omada relva;
- ei tohi viibida kohtu poolt keelatud kohtades ning suhelda kohtu poolt keelatud isikutega.

(Sootak & Pikamäe, 2001).

Peatükis 1.4 tõin välja Svenssoni kirjeldatud kriminaalhooldajate tüübid. Svensson (2003) on jaganud ka kliendid nende tüüpide järgi gruppidesse. Järgnevalt on näha, millised on

kriminaalhooldusaluste enim levinud tüübid ning kuidas nad näevad kriminaalhooldussüsteemi ning kriminaalhooldajat tulenevalt kriminaalhooldaja töövõtetest.

Muutujad (*Changers*) on õnnelikud selle üle, et neil on võimalus kokku puutuda kriminaalhooldussüsteemiga. Nad suhtuvad kriminaalhooldusesse kui võimalusse. Nead näevad kriminaalhooldussüsteemi kliendiks olemist kui võimalust, mis antakse neil kes soovivad oma elu muuta. Kriminaalhooldussüsteem ja sotsiaaltöötaja on potentsiaalsed abistajad, kelle võimuses on esile tuua suuri muutusi.

Vastupanijad (*Resisters*) ei soovi olla kontaktis sotsiaaltöötajaga. Nende vastupanu seisneb selles, et nad soovivad, et nad võivad olla kontaktis sotsiaaltöötajaga aga mitte et nad peavad seda tegema. Nad leiavad erinevaid võimalusi kohtumiste vältimiseks ning nende edasi lükkamiseks. Vastupanijad kasutavad ära ruumi mis on sotsiaaltöötaja ja tema vahel.

Jutustajatele (*Talkers*) meeldib kontakt isegi siis kui nad ei ole huvitatud millegi muutmisest. Nad näevad sotsiaaltöötajat kui aktiivset partnerit. Nad iseloomustavad kriminaalhooldussüsteemi kui kohta kus on toredad inimesed, kes on valmis kuulama nende probleeme ilma igasuguse arvustusega. Jutustajatele on kõige tähtsam meeldida sotsiaaltöötajale, et nende koos veedetud aeg oleks võimalikult tore.

Passiivsed (*Passive*) kliendid ei ole huvitatud sotsiaaltöötajaga kontaktis olemisest, nad tunnevad, et selleks pole põhjust. Kuid samas nad ei püüa ka vältida kontakti sotsiaaltöötajaga. Kui passiivne klient on kohustatud ilmuma sotsiaaltöötaja vastuvõtule, siis ta ka teeb seda, kuid vastuvõtu ajal ei toimu erilist suhtlemist tema ja sotsiaaltöötaja vahel. Passiivsetel puudub arvamus sotsiaaltöötajatest, kuid nende meelest on tähtis, et sotsiaaltöötaja ei sekkuks tema ellu. Selle tõttu, ta ka ei ole valmis rääkima oma elust sotsiaaltöötajale.

Kriminaalhooldusalune on tavaline inimene meie ühiskonnas. Erinevuseks on ainult kohtu- või prokuröri otsus, suunata isik kriminaalhooldussüsteemi. (Maurer, 2003).

1.7 Kriminaalhooldus kui sotsiaaltöö

1.7.1 Sotsiaaltöö olemus

„Sotsiaaltöö eriala tegeleb sotsiaalsete muutustega, probleemide lahendamise ja inimsuhetes ning inimeste jõustamisega, suurendamaks nende heaolu. Toetudes käitumis- ja sotsiaalsete süsteemide teooriatele, sekkub sotsiaaltöö seal, kus toimub inimese ja teda ümbritseva keskkonna vaheline interaktsioon. Sotsiaaltöös on põhjapaneva tähtsusega inimõigused ja sotsiaalne õiglus.“ (Hare, 2007). Nii tõlgib Inga Mölder 2000. aasta juulis (IFSW) Rahvusvahelise Sotsiaaltöötajate Föderatsiooni vastuvõetud kokkuleppelist definitsiooni.

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon (ESTA) defineerib sotsiaaltööd kui *„ennetav, leevendav, rehabiliteeriv, juhendav, hooldav või arendav kutsealane tegevus sotsiaalse õigluse põhimõtete elluviimiseks, sotsiaalse sidususe edendamiseks ja elukvaliteedi parandamiseks.“* (ESTA terminoloogia, 2013 viide ESTA terminoloogiakomisjon).

On vale mõelda, et sotsiaaltöö tegeleb probleemsete inimestega. Sotsiaaltöö tegeleb inimestega, kes on jäänud probleemide lahendamisel hätta ning vajavad sealjuures abi. Sotsiaaltöö on abistava iseloomuga.

Sotsiaaltöö on praktikapõhine eriala. Selleks, et teha sotsiaaltööd on vaja midagi konkreetselt ära teha. Sotsiaaltöö praktika alla mõeldakse teatud muutuste esilekutsumist. Selleks, et suudetakse esile kutsuda teatud muutusi on tarvis teadmisi ja oskusi. (Paavel, 2004).

Sotsiaaltöö teostajateks on sotsiaaltöötajad. Sotsiaaltöötajate põhioskuste hulka kuulub ka kliendi nõustamine. Nõustamistöö eesmärgiks on aidata kliendil mõista hetke olukorda, aidata kliendil jõuda oluliste otsusteni ning leida vajalikke ressursse muutuste elluviimiseks. (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2005).

1.7.2 Sotsiaaltöö kriminaalhoolduses

Kriminaalhoolduse sisulise töö eesmärgiks on muuta kriminaalhooldusaluse kriminaalset käitumist ning juhtida ta õiguskäitumisele teele. Selleks kasutab kriminaalhooldaja oma töös sotsiaaltööle omaseid töövahendeid ning meetodeid. Kriminaalhooldaja ressursideks on kriminaalhooldusalune ise, tema lähivõrgustik ning koostöö erinevate ametkondadega. (Sootak & Pikamäe, 2001).

Võideldes kuritegevusega on tähtis koostöö ka sotsiaalsektoriga. Isiku kuritegeliku käitumise taga võib olla palju väga erinevaid põhjusi. Nende põhjustega tegelemine on eelduseks edaspidise õiguskäitumise tagamisel. Vajalikud ressursid on tänapäeval jagunenud erinevate valdkondade vahel. Koostöö erinevate asutuste vahel on tähtis selleks et üksteist ei dubleeritaks ja mõistetakse üksteise rolli ning vastutust. (Kuuse, 2004).

Kriminaalhooldajad tegutsevad juhtumikorraldajatena. 1973. a viis Joel Fischer Ameerikas läbi uurimuse mille eesmärgiks oli välja selgitada juhtumitöö efektiivsus mida pakuvad erinevate kliendirühmadega töötavad sotsiaaltöötajad. Uurimus selgitas välja, et efektiivset tööd sundkliendiga iseloomustab selge, aus ja võrdne arutelu selle üle, milline roll on ametnikul ning milline on kliendi roll juhtumitöö protsessis. (Totter, 1999). Samuti peab Kask (2006) kriminaalhooldajaid juhtumikorraldajateks. ESTA terminoloogiakomisjoni (2013) tõlgendusel on juhtumikorraldus „*isiku või perekonna vajaduste hindamise, teenuste osutamise ja koordineerimise protsess, mille eesmärk on tagada vajadustele vastav abi*“.

H. Abadinsky toob välja Johnson and Yanca´le poolt kirja pandud terminid, mida kasutatakse Ameerika modernses sotsiaalses juhtumitöös. Hindamine (*assessment*), planeerimine (*planning*) ja tegutsemine (*action*). Hindamine on olemasoleva info kogumine ning analüüsimine, millel põhineb edasine planeerimine. Hindamine hõlmab endas kliendi ning tema keskkonna jõu ja ressurside hindamist. Peale hindamist peaks sotsiaaltöötaja (kriminaalhooldaja) suutma kirjeldada situatsioone mis peaksid muutuma, et paraneks kliendi heaolu (Abadinsky, 2008 viitab Johnson and Yanca, 2007).

Abadinsky kirjeldab Ameerika kriminaalhooldussüsteemi mudelit kuid sama mudeli järgi toimub ka Eesti kriminaalhooldussüsteem. Hindamine ehk riskihindamine, planeerimine ehk

hoolduskava ning tegutsemine ehk hoolduskavas püstitatud eesmärgipärane tegutsemine. (vt peatükk 1.4).

DeLude, Mitchell ning Barbel viisid läbi lühiuurimise, mille eesmärgiks oli uurida kriminaalhooldusametniku ja kriminaalhooldusaluse omavahelise läbisaamise mõju kriminaalhoolduse kulgemisele. Samuti uuriti, kuidas tajub kriminaalhooldusalune kriminaalhoolduse kasulikkust. Lühiuuringus mõõdetuna selgus, et kriminaalhooldaja ja kriminaalhooldusametniku omavahelist läbisaamist iseloomustasid märksõnad nagu usaldus, austus ja ühiselt kokkulepitud eesmärgid. Samas leidsid nad, et ametniku ja kriminaalhooldusaluse omavaheline läbisaamine oli parem ennustaja kriminaalhoolduse kasulikkusest kui demograafilised või kriminaalhoolduse omadused. Samas näitas uuring, et kriminaalhooldusalustel, kelle läbisaamine kriminaalhooldajaga iseloomustasid sõnad nagu usaldus ja austus, oli kergem hoiduda uutest kuritegudest. (DeLude, Mitchel, & Barber, 2012).

Comton- ja Galaway järgi koosneb ametniku – kliendi suhe mitmest elemendist: mure kliendi pärast; kohustused ning seotus kliendiga; kliendi kui isikust austamine; ootus või usk, et inimesed võivad muutuda; empaatia või kliendi tunnete mõistmine, ning tema nägemuste mõistmine; õiglus, avatus ning võimu ja autoriteedi asjakohane kasutamine. (Totter 1999).

Svensson (2003) on arvamisel, et kui abi soovitakse, siis hea läbisaamine kriminaalhooldaja ning kriminaalhooldusaluse vahel on mõõdapääsmatu. Head läbisaamist on vaja, et kriminaalhooldaja saaks tunda oma klienti ning klient usaldaks kriminaalhooldajat. Samuti hõlbustab hea läbisaamine kriminaalhooldussüsteemi teist poolt ehk järelevalve teostamist. Kui kriminaalhooldaja ning kriminaalhooldusaluse vahel on usalduslik suhe, on kriminaalhooldusametnikul kergem teha järeldusi, mis kriminaalhooldusalusel on plaanis. Samas leiab Svensson, et kriminaalhoolduse tulemuslikkus on seotud eelkõige kriminaalhooldaja ja kriminaalhooldusaluse tüüpidega ehk millist tüüpi klient ning kriminaalhooldaja satuvad omavahel kokku. Svensson kasutab mõistet osalejad (*actors*). Kui mõlematel osalejatel on ühesugune nägemus kriminaalhooldusprotsessist, on mõlemad osalejad rahul protsessi käiguga.

Mändmaa (1999) seisukohalt on kriminaalhooldaja tööülesanneteks kliendi motiveerimine ning nõustamine eesmärgiga kutsuda klient esile muutusi positiivsuse poole. Kliendi motiveerimisel peetakse tänapäeval efektiivsemaks muutuste esilekutsumise töömeetodiks

motiveerivat intervjuerimist. Motiveeriv intervjuerimine on suhtlemisviis, mis aitab mõista inimestel mida on vaja muuta nende elus ning kuidas seda saavutada. Inimesele ei sunnita peale eesmärke, mida on keegi teine sõnastanud. Selle asemel kasutatakse tehnikat mis põhineb austusel ning vastastikusel mõistmisel. Kõnealuse tehnika kasutamise tulemusena suudetakse sundklient panna ise sõnastama oma eesmärgid ning soov muutuda. Sellisel viisil motiveeritakse klienti muutusteks. Tihtipeale on kliendi vastupanu tingitud töötaja oskamatumest tövõtetest. Kliendi reaktsioon väljendab töötaja oskust suhtlemisel. (Fuller & Taylor, 2003). Motiveeriv intervjuerimine on tõhus situatsioonides, kus klient on valmis kaaluma erinevate võimaluste vahel, mis võivad tuua esile muutusi temas elus. (Karton & Uulimaa-Margus, 2011).

Kriminaalhooldaja nõustamistöo ülesandeks on arendada kriminaalhooldusaluse vastutustunnet ning eneseusaldust. Õigusrikkuja peab mõistma, et ta ise vastutab oma käitumise ja tegude eest. (Mändmaa, 1999).

Kriminaalhooldaja peab kandma endas kõiki neid omadusi ning oskusi mida on vaja et klient oleks motiveeritud pöörduma õiguskulekale elule ning kliendil ja kriminaalhooldajal oleks usalduslik suhe. Kriminaalhooldustöö eesmärgipäraseks tulemuseks peab olema õiguskulekas klient ka peale kriminaalhoolduse lõppu. Selleks, et eesmärgipärane tulemus saavutada on tähtis, et kriminaalhooldaja oskaks iseennast määratleda ning kriminaalhooldaja peamised tööülesanded kliendiga toetaksid kriminaalhooldaja enesemääratlemist.

2. UURIMISTÖÖ VALIM JA METOODIKA

2.1 Uurimuse eesmärk ja uurimuse küsimused

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on uurida kuidas kriminaalhooldajad määratlevad ennast läbi oma igapäevaste tööülesannete ning kuidas Eesti kriminaalhooldajad tajuvad oma tööülesannetest tulenevaid erinevaid rolle.

Iseenda määratlemist läbi oma tööülesannete on defineerinud Tamm (2008). Definitsiooni järgi, kuulub ametiidentiteet professionaalse töötaja pädevuse juurde. Ametiidentiteedi mõistega käib kaasas ka ametiideoloogia ning –rolli mõiste. Ametiideoloogia mõiste all mõistetakse otsest seost professioni ning akadeemilise haridusega. Ametiroll on aga käitumisviis, mis on piiritletud erinevate normidega. Normide all mõistetakse siin erinevaid ootusi töötajale, mis tagavad ametifunktsioonide täitmise. Töörolli kaudu väljenduvad töötaja õigused, kohustused ning pädevused.

Kuigi töökeskkond ja/või tööülesanded võivad olla sarnased, kujuneb ametiidentiteet igal töötajal erinevalt. Ametiidentiteedi kujunemisel on peale ametiideoloogia ja ametirolli veel tähtsad töötaja enda individuaalne mina-käsitlus ehk mina-identiteet. (Tamm, 2008).

Uurimistöö eesmärgi täitmiseks püstitasin uurimisküsimused, et mõista kuidas kriminaalhooldajad ennast määratlevad:

1. Kellena määratleb ennast kriminaalhooldusametnik?
2. Kuidas kujuneb kriminaalhooldajate ametiidentiteet ehk enesemääratlemine?
3. Millel põhineb kriminaalhooldusametniku enesemääratlemine?

2.2 Meetodi valik ja kirjeldus

Käesoleva bakalaureusetöö läbiviimiseks kasutasin kvalitatiivset uurimisviisi, kus objekti püütakse uurida võimalikult tervikuna. Kvalitatiivses uurimuses kirjeldavad inimesed asju nii

nagu nad neid näevad ja neist aru saavad. Lähtekohaks on tegeliku elu kirjeldamine. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2005).

Andmekogumismeetodina kasutasin avatud küsimustega kirjalikku intervjuud. Intervjuus on kindlaks määratud küsimuste ning väidete järjekord. Intervjuu oli üles ehitatud avatud vormis küsimustega, mis andis võimaluse kriminaalhooldajatel kirjeldada kriminaalhooldust puudutavaid teemasid oma sõnadega. (Hirsjärvi jt, 2005).

Kvalitatiivne uurimisviis sobib minu uurimusteamaga just seetõttu, et annab võimaluse uurida kriminaalhooldajate tõlgendusi, erinevatele kriminaalhooldust puudutavatele aspektidele.

2.3 Valim

Hetkel tegutsevatest kriminaalhooldajatest on enamik sotsiaaltöö haridusega. Sõltuvalt sellest pidasin vajalikuks intervjuuerida nii sotsiaaltöö haridusega kriminaalhooldajaid kui ka mõne muu baasharidusega kriminaalhooldajaid. Valimisse valisin sotsiaaltöö kõrgharidusega, sotsioloogia kõrgharidusega, juriidilise kõrgharidusega ning politsei vanemametniku. Kriminaalhooldajate hariduslikud andmed olen saanud vangla koduleheküljelt. Intervjueeritavad kuulusid Tallinna Vangla ja Tartu Vangla kriminaalhooldusosakondadesse, kuid erinevatesse talitustesse.

Oma uuringu läbiviimiseks võtsin esialgu ühendust väljavalitud kriminaalhooldajatega e-maili teel ning tegin neile ettepaneku oma uurimuses osaleda. Kui esialgu väljavalitud kriminaalhooldaja ei soovinud uurimuses osaleda tuli valida uurimuse teostamiseks teine kriminaalhooldaja. Tingimuseks oli vastav hariduslik baas, kas siis sotsiaaltöötaja või mõne teise haridusliku taustaga kriminaalhooldaja. Tingimuse otsustas asjaolu, millise haridusega kriminaalhooldaja ei soovinud uurimuses osaleda.

Valimisse jäi kuus kriminaalhooldajat, kellega viisin läbi kirjaliku intervjuu e-maili teel. Selleks olin koostanud intervjuu, mille saatsin kriminaalhooldajatele, kes olid nõus uurimuses osalema.

2.3 Uuringu käik

Valmistasin ette 14 küsimust. Need on esitatud LISAS 1. Küsimused saatsin kriminaalhooldajatele elektrooniliselt e-maili teel. Peale vastamist, saatsid kriminaalhooldajad e-maili teel vastused mulle. Sellisel meetodil intervjuude läbiviimine võimaldas küsitleda erinevate piirkondade ning talituste kriminaalhooldusametnikke.

Kui kõik intervjuud olid tehtud lugesin intervjuusid mitmeid kordi tehes endale märkmeid selle kohta kui põhjalikud olid kriminaalhooldaja vastused. Kas küsimustele vastati kirjeldavas vormis või viidati mõnele seadusele või kriminaalhoolduse standardile. Samas hakkasin looma seoseid kriminaalhooldaja akadeemilise hariduse ning kriminaalhooldaja vastuste vahel mis puudutas haridust. Tulenevalt uurimusküsimustest analüüsisin kuidas kriminaalhooldajad ise oma tööd kirjeldavad. Kas nad panevad rohkem rõhku paberitööle või sisulisele tööle kriminaalhooldusalusega. Tulenevalt sellest, kuidas kriminaalhooldaja kirjeldas enda tööülesandeid koostas tegevuskava, kuidas analüüsida kriminaalhooldaja enesemääratlemist läbi kriminaalhooldaja töö.

3. ANALÜÜS

Intervjuude analüüsi meetodina kasutasin temaatilist analüüsi. Analüüsi esitamisel on kriminaalhooldajatele moodustatud koodid, mis on tuletatud vastaja soost ning tema tööstaažist kriminaalhooldusametnikuna. M9; N6; M11; N7; N15; N8.

3.1 Kriminaalhooldustöö eesmärgid ning eesmärgipärane tulemus

Kriminaalhooldustöö elluviimisel on tähtis teada milline on töö eesmärk ning eesmärgipärane tulemus. Järgnevalt küsisin kriminaalhooldajatelt nende nägemust kriminaalhooldustöö eesmärkidele, kriminaalhooldustöö tulemustele ning nende peamistele tööülesannetele. Enamik kriminaalhooldajaid nägid kriminaalhooldustöö eesmärgina õiguskuulekat isikut ka peale kriminaalhoolduse lõppu. Samuti toodi välja mõnede vastuste puhul ka lisaeesmärgid.

Tulemused sõltuvad isikust, kes kriminaalhooldusel on, laiem üldine eesmärk on seaduskuulekus, kuid lisanduvad ka alameesmärgid – näiteks alkoholi puhul võib ühel isikul olla eesmärgiks karske eluviis, teisel eesmärgiks, et tööpäevadel ei joo. N6

Kriminaalhooldajad näevad oma töö tulemusena seaduskuulekat inimest. N6 leiab, et positiivne on kui lisaks seaduskuulekusele on isik suutnud muuta ka mõnda teist omadust oma elus positiivses suunas, mis aitab isikul oma elu paremini korraldada. Lisaeesmärgid on lühemaajalised ja need annavad kriminaalhooldajale võimaluse nõustada ning kontrollida kliendi eesmärgipärast tööd.

Samuti oli kriminaalhoolduse eesmärgiks nimetatud eesmärki, mis piirdus ainult kriminaalhoolduse ajaga.

Käitumiskontrolli ajal hoida klient seaduskuulekas. N15

Kui eelnevalt olid kriminaalhooldajate nägemused kriminaalhooldustööst ning eesmärkidest

pikemaajalised, siis järgneva kriminaalhooldaja nägemus on lühemaajaline, piirdudes kliendi katseajaga. Sõna *hoida* võib tõlgendada mitmel viisil. Kriminaalhooldaja võib kliendi puhul rakendada kõrget kontrolli funktsiooni. Samas aga võib kriminaalhooldaja, rakendades sotsiaaltööle omaseid töövõtteid, motiveerida klienti olema seaduskuulekas. Paraku piirdub kriminaalhooldaja eesmärk ainult kliendi kriminaalhooldussüsteemis viibimise ajaga. Pikem eesmärk kriminaalhooldajal puudub.

Kriminaalhooldajate nägemus eesmärgipärasest tulemusest oli enamvähem ühesugune. Enamus kriminaalhooldajatest märkisid, et kriminaalhooldustöö tulemuseks peaks olema õiguskuulekas klient.

„Idealis – seaduskuulekas isik.“ M11

Oli ka kriminaalhooldaja, kellel ei olnud oma nägemust kriminaalhooldustöö eesmärgipärasele tulemusele, vaid viitas kriminaalhooldusseadusele.

Vaata kriminaalhooldusseadusest. N15

Antud vastusest võib järeldada, et kriminaalhooldaja teeb täpselt nii palju tööd, kui seadustes ja määrustes on kirja pandud. Kriminaalhooldusseaduses on eesmärk sõnastatud järgmiselt: *„Kriminaalhoolduse käigus valvatakse kriminaalhooldusaluse käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste täitmise järele ning soodustatakse kriminaalhooldusaluse sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest.“* Vastusest võib järeldada, et kriminaalhooldaja eesmärgipärane tulemus peaks olema õiguskuulekas klient, kuid jätab määratlemata kui pikaajaline on eesmärk.

Kriminaalhooldajad sõnastavad oma peamiste tööülesannetena kontrolli ning vajadusel toimetuleku toetamist. Kõikidel kriminaalhooldajatel oli peamiste tööülesannete kirjeldamisel ära toodud kontrolli funktsioon ning ka toimetuleku toetamine. Küll olid nad ära toodud erinevates järjekordades ning ka erinevates kontekstides.

Käitumiskontroll ja vajadusel toimetuleku toetamine. N7

Esimese asjana märgib kriminaalhooldaja siiski järelevalve teostamist. Toimetuleku toetamist

ehk nõustamist igapäevases elus ning motiveerimist teostab kriminaalhooldaja ainult vajadusel. Kriminaalhooldaja jätab selgitamata, milline peaks olema kliendi vajadus ning kes vajaduse määrab. Samas selgub vastusest, et kriminaalhooldaja teostab suuremale osale klientidest siiski kõigest järelevalvet käitumiskontrolli osas.

Toodi ära ka vastus, kus kriminaalhooldaja peamiste tööülesannete hulka kuulub kliendi hoiakute ja mõttemaailma kujundamine.

Toetamine, motiveerimine, hoiakute ja mõttemaailma kujundamine, kontroll, õiguskuulekuse soodustamine, vastutusvõime arendamine. N8

Kriminaalhooldaja peab oma tööülesandeks peale kontrolli ning nõustamise ka mõttemaailma kujundamise. See tähendab, et kriminaalhooldaja püüab kliendi mõttemaailma kujundada viisil, mis soodustab õiguskuulekat käitumist. Kontrolli funktsioon on jäänud siinkohal tahaplaanile, kuid ta on siiski märgitud tööülesannete hulgas.

2008. aastal liideti, eelnevalt kohtute juures tegutsenud kriminaalhooldusosakonnad vangla süsteemiga ning kriminaalhooldajatest said vanglaametnikud. Uurisin kriminaalhooldajatelt kuidas antud muudatus mõjutas nende tööd klienditöö tasemel. Siinkohal läksid kriminaalhooldajate arvamused lahku. Mõned kriminaalhooldajad leidsid, et varem kui kriminaalhooldussüsteem kuulus veel kohtute alluvusse, soosis organisatsiooniline suund rohkem sotsiaalset suunda kriminaalhooldustöös.

Minu meelest, meie töös varem oli rohkem sotsiaalne suund, aga praegu - karistuslik. M11

Suund on suuremale kontrollile, organisatsioonist tulenevalt on lähenemine pigem normi, kui isikupõhine. N6

Vastustest nähtub, et eelnevalt oli kriminaalhooldajate töö sisu rohkem seotud sotsiaaltöoga. Kliendile läheneti rohkem individuaalselt kui praegu. Hetkel rõhutatakse pigem kontrolli ning karistuse funktsioonile. Selline suund võib tulla vangla üldisest iseloomust. Vangla põhiline funktsioon on karistamine.

Teised kriminaalhooldajad leidsid, et organisatsiooniline muutus, ei ole mõjutanud

kriminaalhooldustöö sisulist külge, kuna sihtrühm on jäänud samaks.

Kriminaalhooldusametniku sisuline töö ei ole sellest muutunud. Vt. Kriminaalhooldusseadus –kes on sihtgrupp. N15

Tööd tehakse vastavalt sihtrühmale, mitte arvestades kliendi individuaalseid vajadusi ning ressursse.

Teema kokkuvõtteks näevad kriminaalhooldajad kriminaalhooldustöö eesmärgina seaduskuulekat klienti. Eesmärk on püstitatud kas pikemaajaliselt ehk ka peale kliendi kriminaalhooldusaluseks olemist või siis lühemaajaliselt, seni kuni klient viibib kriminaalhooldussüsteemis. Olenevalt kriminaalhooldajast on seatud ka lisaeesmärgid vastavalt kliendi harjumustele, mis vajavad muutmist.

Vastustest võib järeldada, et mõnede kriminaalhooldajate eesmärgid ning eesmärgipärased tulemused toetavad üksteist, kuid peamised tööülesanded ei toeta. Kui kriminaalhooldaja näeb kriminaalhoolduse eesmärkidena õiguskuulekat klienti on tema peamine tööülesanne kontrolli teostamine. Peale kriminaalhoolduse lõppu, ei saa kliendi üle kohaldada kontrolli ning selletõttu, peavad kriminaalhooldajad töötama nii, et ka peale kriminaalhoolduse lõppu suudaks klient elada õiguskuulekat. Kui aga klient elab õiguskuulekat ainult selletõttu, et kriminaalhooldaja teostab tema üle kontrolli, siis peale kriminaalhoolduse lõppu ei pruugi klient jääda õiguskuulekale elule, kuna keegi ei teosta enam tema üle kontrolli.

Samuti on kriminaalhooldajaid kellel eesmärgid, eesmärgipärane tulemus ning ka tööülesanded on kooskõlas. Nende eesmärgiks on sotsialiseerida ning toetada klienti. Eesmärgipäraseks tulemuseks on õiguskuulekas klient ka peale kriminaalhoolduse lõppu. Ka peamised tööülesanded kliendiga toetavad eesmärki ning tulemust. Tööülesanneteks on eelkõige kliendi nõustamine ning tema toetamine igapäevaelus.

Erinevad ka arvamused 2008. aasta muudatuste suhtes. Kriminaalhooldajad, kelle nägemus kriminaalhooldusest on suunatud kontrollile, leiavad et organisatsiooniline muudatus ei toonud endaga sisulisi muudatusi kaasa, kuna sihtrühm ning samuti ka töövõtted jäid samaks.

Kriminaalhooldajad, kelle töö on suunatud pigem kliendi sotsialiseerimisele, leiavad, et

praegused trendid on siiski kontroll ja karistus.

3.2 Kriminaalhooldus ja sotsiaaltöö

Uurisin kriminaalhooldajatelt, et milline on nende meelest sotsiaaltöö eesmärk. Enamus kriminaalhooldajaid leidsid, et sotsiaaltöö eesmärk on inimese toimetuleku toetamine ning aidata inimesel ühiskonnas edukalt elada, st minimaalsete probleemidega elada. Kriminaalhooldajad on arvamusel, et sotsiaaltöö ei lahenda inimeste probleeme, vaid aitab inimestel ühiskonnas toime tulla.

Aidata inimestel lahendada tekkinud sotsiaalseid probleeme. M9

Ei ole sotsiaaltöötaja. N15

Kriminaalhooldaja ei pea ennast sotsiaaltöötajaks ning ei oma arvamust sotsiaaltöö üldisest eesmärgist.

Vabariigi üldisest elustandardist madalamal tasemel elavatel süüdimõistetutel parandada majandusalast toimetulekuoskust ja õiguslaseid suundumusi ning teadmisi, mõjutada emotsionaalset sfääri. NB. Hoiduda abivajajais nn „kätteõpitud abituse“ sündroomi tekitamist või siis süvendamist. See oleks karuteene abivajajale tema iseseisval hakkamasaamisel. M11

Kriminaalhooldaja vastab küsimusele lähtuvalt oma tööst kasutades mõistet – süüdimõistetutel. Kriminaalhooldaja tõdeb, et on vaja aidata süüdimõistetuid järjele eluvaldkondades, kus inimene vajab abi. Samas peab abi andma teatud distantsiga, kuna muidu kaob inimesel ära vastutustunne ning iseseisvus.

Eelnevalt kirjeldasid kriminaalhooldajad oma nägemusi üldisest sotsiaaltööst. Järgnevad vastused puudutavad kriminaalhooldajate nägemust sotsiaaltöö ja kriminaalhoolduse seotusest. Enamus kriminaalhooldajaid leidsid, et sotsiaaltöö ning kriminaalhooldus on tugevalt seotud.

Tugevalt seotud, oluline osa taasühiskonnastamisel. Kõikides valdkondades, mis aitavad kaasa isiku sotsialiseerimisele, toimetulekule ja seaduskuulekale elusviisile N8

Kriminaalhooldajad leiavad, et sotsiaaltöö kriminaalhoolduses on kliendi taasühiskonnastamine ehk aidata kliendil sobituda ühiskonnaga nii, et ta suudaks üldkehtivatest reeglitest kinni pidada ning neid järgida. Suur osa on nõustamisel ning erinevate võimaluste tutvustamisel kliendile. Nende kasutamisel võib klient saavutada elu muutuse positiivsuse suunas. Suunamise vajalikkuse toob ära ka N7, kes osutab ka faktele, et palju oleneb ka kliendi soovist teha koostööd. Kriminaalhooldaja peab vajalikuks tegeleda kliendi igapäevaprobleemidega, mitte ainult probleemidega, mis on kiireloomulised.

Lähtuvalt inimese vajadusest ning soovist teha koostööd kriminaalhooldusametnikuga igapäevaelu probleemküsimumustes suurendab inimese toimetulekut. N15

Nõustamine, ära kuulamine ning suunamine vastava spetsialisti vastuvõtule. Vahendustegevus. N7

Kuigi N7 kirjeldatud tegevused jäävad pinnapealsemaks kui on seda N15 kirjeldatud tegevused peab N7 end vahendajaks ehk juhtumikorraldajaks.

Sotsiaaltöö on väga suur osa kriminaalhooldusest, kuid sellele lisandub ka kontrolli funktsioon, mis võib, aga ei pruugi sotsiaaltööle vastanduda. Kellele mis vajalik on, palju sõltub kliendist ja tema vajadustest ning kahjuks ka ajalisest ressursist. N6

Kriminaalhooldaja leiab, et kriminaalhooldustöö sisuline osa on sotsiaaltöö, sellele lisandub kontrolli funktsioon, mis on teisejärguline kriminaalhooldustöö juures. Samas on kriminaalhooldaja seisukohal, et sotsiaaltööd ning kontrollifunktsiooni on võimalik edukalt liita. Oluline on ajaline ressurss, mis kriminaalhoolduses on piiratud.

Toetada süüdimõistetut asumaks õiguskulekale teele. Vahendid on ametnikul selles osas muidugi suhteliselt piiratud. Kõiges ei saa ametnik, ka parema tahtmise korral, süüdimõistetut aidata. Ennekõike peab süüdimõistetut ennast ise tahtma aidata ja ka aitama.

Kriminaalhooldusametnik ei oma nõiavitsa, ootused tema tööle ja selle tulemustele, lähtudes objektiivsetest asjaoludest, peavad jääma reaalsuse piiridesse. Individuaal-ja grupitöö

süüdimõistetuga ning töö sotsiaaltööstikuga, nende tundmaõppimine. Süüdimõistetud nõustamine igapäevaelus, positiivne mõjutamine läbi sotsiaalprojektide. M11

Kriminaalhooldustöö sisu on sotsiaaltöö, kuid tulemus sõltub ka kliendist ning kriminaalhooldaja käsutuses olevatest ressurssidest. Suureks ressursiks peab kriminaalhooldaja sotsiaalprojekte. Oluline tähtsus on nõustamine igapäevaelu puudutavates küsimustes nagu avaldus ka N7 vastuses.

Kriminaalhooldajad on ühisel nõul, et sotsiaaltöö on kriminaalhoolduse osa. Erinevus seisneb kriminaalhooldajate nägemuses kui suur osa on kriminaalhooldussüsteemist sotsiaaltööl. On kriminaalhooldajaid, kes leiavad, et sotsiaaltöö on suur osa kriminaalhooldussüsteemist. Kriminaalhooldaja on sotsiaaltöötaja kui juhtumikorraldajana. Ta nõustab klienti, teeb koostööd teiste ametkondadega, et parandada kliendi toimetulekut.

3.3 Kriminaalhooldajate enesemääratlemine ning töö väärtustamine

Järgnevalt annan ülevaate kuidas kriminaalhooldajad iseennast määratlevad ning millel määratlemine põhineb.

Ma pean ennast pigem järelevalvet teostavaks ametnikuks, kuna minu võimalused sotsiaaltöös on piiratud, ning, nagu ma ütlesin, alates 2008 aastast meie töösuund on muutunud. M9

Tulenevalt organisatsioonilistest võimalustest peab M9 ennast pigem järelevalvet teostavaks ametnikuks, kuna sotsiaaltöö teostamine tema ameti juures on piiratud. Enne 2008 aastat oli töösuund rohkem sotsiaaltöö põhine. Hetkel pigem kontrolli ning järelevalvet teostav. V

Võrdsel määral mõlemat. Ei tohi süüdimõistetul lasta siiski unustada, et ta on toime pannud kuriteo, mille eest on teda karistatud, ehkki tingimisi. Ja seda ennekõike eesmärgiga, et ta ei paneks taas toime uut kuritegu. Süüdimõistetud peab ennekõike oma tekkinud staatust häbenema, kahetsema, aga mitte sellega uhkeldama ja pidama karistatust mingiks eelistuseks suhtlustes argielus. M11

Kriminaalhooldajad peavad ennast võrdsel määral sotsiaaltöötajaks ja järelevalveametnikuks. Samal ajal kui abistada ning toetada klienti igapäevaeluga toimetulemiseks, ei tohi lasta tal unustada, et on käitunud õigusvastaselt. Vastasel juhul võib kliendis tekkida karistamatuse tunne.

Pigem sotsiaaltöötajaks – seda esineb rohkem, samuti olen seisukohal, et üks ei välista ilmingimata teist. Kahjuks tunduvad viimase aja trendid järelevalve poolt soositavad (igapäevatöös siiski veel mitte sotsiaaltööd ületaval tasemel). N6

Kriminaalhooldaja peab ennast pigem sotsiaaltöötajaks, kuna sotsiaaltööle omaseid töömeetodeid kasutatakse rohkem. Järelevalve funktsioon on teisejärguline. Samas tunnustab kriminaalhooldaja, et viimasel ajal on üdiselt hakatud tähtsustama rohkem järelevalve osa kriminaalhooldustöös.

Olen sotsiaaltöö taustaga, seega sotsiaaltöötaja, kelle tööülesandeks on käitumiskontrolli teostamine. N7

Kriminaalhooldaja peab ennast sotsiaaltöötajaks seetõttu, et on sotsiaaltöö haridusega. Oma töö ülesannetest lähtuvalt ta peab ennast järelevalve ametnikuks kelle töö on käitumiskontrolli teostamine. Vastusest võib järeldada, et kriminaalhooldaja jätab sotsiaaltöö oma töös teisejärguliseks.

Kriminaalhooldaja väärtustab kriminaalhooldustöö juures oma panust ühiskonda. Ta on teadlik miks seda teeb ning milline on tema töö positiivne tulemus. Sellisena väärtustasid kriminaalhooldustööd kriminaalhooldussüsteemis enamus kriminaalhooldajad.

See on töö inimestega, see töö ei ole lihtne, kuid kui hooldusalune edaspidi elab seadusekuulekalt, siis meie eesmärk on saavutatud. M9

Võimalust aidata kaasa ühiskonna meeldivamaks ja turvalisemaks kujundamisel. N8

Tulemuslik(um) sisuline töö sõltub ametniku isiksuseomadustest/elukogemustest/teadmistest. Väärtustan võimalust ise ennast paremini tundma õppida/ennast arendada /erialalisi teadmisi täiendada läbi vestluste hooldusalustega. Tähtis on hea ning sõbralik kollektiiv. N15

Kriminaalhooldaja näeb kriminaalhooldustöö väärtust, lähtuvalt iseendast. Ta peab tähtsaks asjaolu, et ametnik ise suudaks edasi areneda ning saada kasulikke teadmisi ning oskusi.

Kriminaalhooldajad määratlevad ennast kui kombinatsiooni järelevalvet teostavast ametnikust ning sotsiaaltöötajast. Nad ei saa ennast määratleda kas sotsiaaltöötajaks või järelevalvet teostavaks ametnikuks, sest töö iseloom nõuab mõlemat funktsiooni.

Kriminaalhooldajad väärtustavad oma tööd. Väärtustamine siiski sõltub kriminaalhooldajast. Mõni kriminaalhooldaja väärtustab iseenda panust, mida ta annab selle tööga ühiskonnale ning teine väärtustab iseenda arendamist läbi kriminaalhooldustöö.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli uurida kuidas määratlevad ennast praegu Eestis tegutsevad kriminaalhooldajad. Selleks viisin kriminaalhooldajatega läbi kirjalikud intervjuud interneti teel.

Uurimustulemused näitavad, et kriminaalhooldajad on teadlikud kriminaalhooldustöö eesmärkidest ning eesmärgipärasest tulemusest, kuid eesmärgid ning tulemused on erinevad kriminaalhooldajatel. Mõnedel kriminaalhooldajatel on eesmärgiks seatud pikemaajaline eesmärk, mis hõlmab ka aega, mil klient on lõpetanud kriminaalhoolduse positiivselt. Teistel kriminaalhooldajatel hõlmab eesmärk ainult kriminaalhoolduse aega.

Tulenevalt kriminaalhooldaja püstitatud eesmärgist teostab kriminaalhooldaja ka oma tööd. Samuti erinesid kriminaalhooldajate kirjeldused oma peamistest tööülesannetest. Kriminaalhooldaja, kes nägi oma peamise tööülesandena kontrolli funktsiooni, määratles end kui järelevalvet teostav ametnik. Kriminaalhooldaja, kes nägi kontrolli funktsiooni peamiselt organisatsiooni süsteemist tulevalt, ei määratlenud end kui sotsiaaltöötajat või kui järelevalvet teostavat ametnikku. Kriminaalhooldaja leidis, et ta on kombinatsioon sotsiaaltöötajast ning järelevalvet teostavast ametnikust. Tulenevalt kriminaalhooldustöö mitmekesisusest leiavad kriminaalhooldajad, et peavad kandma endas nii sotsiaaltöötaja kui järelevalvet pidava ametniku identiteeti.

Uurimustulemusena selgus, et vastavalt sellele, kuidas kriminaalhooldaja nägi oma peamisi tööülesandeid toimus ka kriminaalhooldaja enesemääratlemine. Kriminaalhooldajate enesemääratlemine kujuneb ajaga, tuleneb kriminaalhooldajate väärtushinnangutest ning kriminaalhooldaja nägemusest organisatsioonilisele suunale.

Uuringust ei selgunud, kuidas mõjutab kriminaalhooldaja enesemääratlemine kriminaalhooldusalust ning tulenedes kriminaalhooldaja enesemääratlemisest kriminaalhooldustöö tulemust kliendi suhtes. Samamoodi nagu kriminaalhooldaja mõjutab klienti, mõjutab klient ka kriminaalhooldajat. Uuringust ei selgu milline on kliendi mõju kriminaalhooldajale ning kriminaalhooldustöö tulemusele, kuna see ei olnud käesoleva uurimuse eesmärk. Kuna kriminaalhooldaja ja kriminaalhooldusalune mõjutavad vastastikku teineteist, oleks tarvis seda teemat lähemalt uurida.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Abadinsky, H. (2008). Probation and parole : theory and practice. Columbus (Ohio).
- Aimre, I. (2007). Politseisotsioloogia: alused. Tallinn : Sisekaitseakadeemia.
- Arney, H. (2002). Kriminaalhooldus Eestis : kriminaalhooldusaluse vaatepunkt. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduskond, avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond, sotsiaalpoliitika õppetool.
- Bork, S. (2005). Kriminaalhoolduse mõju kriminaalhooldusaluste tõlgendusel. Mõdriku: Lääne Virumaa Kutsekõrgkool.
- D. Pope, N., & Kang, B. (2011). Social Work Students' Attitudes About Working With Involuntary Clients. *Journal of Teaching in Social Work*, 31 (4), 442–456.
- DeLude, B., Mitchel, D., & Barber, C. (2012). The Probationer's Perspective on the Probation Officer-Probationer Relationship and Satisfaction with Probation. *Federal Probation*, 76, 35–39.
- Devi, V, R., Sunita, V., & George, M. (2012). Effective Work Habits for Professional Growth. *IUP Journal of Soft Skills*, 6 (3), 38–47.
- ESTA. (2013). Terminoloogia. (www.eswa.ee/index.php?go=terminoloogia#s 14.05.2013).
- Fuller, C., & Taylor, P. (2003). Praktiline käsiraamat motiveerimisoskuste kasutamiseks kriminaalhooldusteenistuse töös. London: Inglismaa ja Walesi riiklik kriminaalhooldusteenistus.
- Ginter, J., Kruusamäe, M., Sootak, J. (2004). Eesti karistuspoliitika: vabadusekaotuslikud karistused : üleminek totalitaarriiklikust karistusõigusest õigusriiklikku karistusõigusesse. Tallinn : Juura, 2004.
- Ginter, J., Kuuse, R. (2012). Estonia. Probation in Europe. CEP, Conférence Permanente Européenne de la Probation. (http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf 12.12.2013).
- Gregory, M. (2010). Reflection and Resistance: Probation Practice and the Ethic of Care. *British Journal of Social Work*, 40 (7), 2274–2290.

Grünberg, M. (2013). Kriminogeensete riskide hindamine : vanglateenistuse õpik. Justiitsministeerium. Tallinn.

Hare, I. (2007). Sotsiaaltöö määratlemine 21. sajandiks. Sotsiaaltöö, 2, 52–58.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina.

Jenkins, R. (2008). Social Identity. London: New York, Routledge.

Justiitsministri 7. mai 2004. a määruse nr 37 „Täiendavate kvalifikatsiooninõuete kehtestamine” muutmine. (2011). Riigi Teataja I, 06.12.2011, 1 (www.riigiteataja.ee/akt/106122011001, 14.05.2013).

Kalmthout, A. M ja I. Durnescu (2008). European Probation Service Systems. A comparative overview. Probation in Europe. aolf Legal Publishers (WLP). The Netherlands. 1-42. (http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Estonia.pdf 05.11.2013).

Kalmthout, A. M ja I. Durnescu (2008). APPENDIX II Glossary. Probation in Europe. aolf Legal Publishers (WLP). The Netherlands. 1149-1168. (http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Appendix_II_Glossary.pdf 21.11.2013).

Karton, I., & Uulimaa-Margus, U. (2011). Motiveeriv intervjuerimine ärgitab elu muutma. Sotsiaaltöö, (5), 50–54.

Kask, K. (2001). Kriminaalhoolduse kvaliteeti mõõtmise: väljundina tulemuspalk. Sotsiaaltöö.1, 22-24.

Kask, K. (2006). Juhtumi käsitlemise alused kriminaalhoolduses. Juhtumikorralduse käsiraamat (lk 101–105). EV Sotsiaalministeerium, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž.

Kriminaalhoolduse standardid. (2011). Vangla direktorite nõupäeval.

Kriminaalhoolduse tekkelugu. (2006). Eesti Vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat, 8–9.

Kriminaalhooldusseadus. (2013). Riigi teataja I1998, 4, 62 (www.riigiteataja.ee/akt/120122012011, 14.05.2013).

Kurm, M. (2002). Ministeeriumide tegevus vahistatute, kinnipeetavate ja tingimisi karistatute resotsialiseerimisel. Peakontrolöri otsus. (2002).

Kuuse, R. (2001). Kriminaalhooldus Eestis. Sotsiaaltöö. 5, 24-26.

- Kuuse, R. (2004). Eesti kriminaalhoolduse kujunemislugu. Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004 (lk 5–7). Tallinn: Justiitsministeerium.
- Kuuse, R. (2004). Kriminaalhoolduse ja sotsiaaltööstiku vahelise koostöö võimalustest. Sotsiaaltöö, 2, 26-27.
- Kuuse, R. (2008). Kriminaalhooldus liitumas vanglatega. Sotsiaaltöö, 3, 7–8.
- Kuuse, R. (2008). Estonia. Probation in Europe. aolf Legal Publishers (WLP). The Netherlands. 295-316. (http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Estonia.pdf 05.11.2013).
- Laine, M. (1997). Sissejuhatus kriminoloogiasse ja hälbiva käitumise sotsioloogiasse. Vantaa : Vankeinhoidon koulutuskeskus ; Tallinn : Eesti Riigikaitse Akadeemia.
- Maurer, T. (2003). Kes on kriminaalhooldusalune. Sotsiaaltöö, 2, 33-34.
- McKarva, R. (2008). England and Wales. Probation in Europe. aolf Legal Publishers (WLP). The Netherlands. 255-294. (http://www.cepprobation.org/uploaded_files/England%20and%20Wales.pdf 05.11.2013).
- Mändmaa, M. (1999). Kriminaalhooldussüsteemi eesmärk ja kriminaalhoolduse põhimõtted. Sotsiaaltöö, 1, 2-4.
- Mändmaa, M. (2004). Eesti kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Paavel, V. (2004). Sotsiaaltöö ümbermõtestamine. Tallinn: Avahoolduse Arenduskeskus.
- Payne, M. (1995). Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus. Tallinn.
- Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., & Ginter, J. (2002). Kuritegevus Eestis 1991-2001. Juura, Õigusteaduse AS.
- Sootak, J., & Pikamäe, P. (2001). Kriminaaltäitevõigus. Tallinn.
- Sootak, J., & Pikamäe, P. (2002). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Justiitsministeerium.
- Svensson, K. (2003). Social Work in the Criminal Justice System: An Ambiguous Exercise of Caring Power. Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention, 4(1), 84–100.
- Tamm, T. (2008). Ametikasv ja professionaalsus: õpik sotsiaaltöö eriala üliõpilastele ja teistele huvilistele. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Totter, C. (1999). Working with Involuntary Clients. London: Sage Publications.

Täiendavate kvalifikatsiooninõuete kehtestamine. (2011). Riigi Teataja 2004, 63, 1048 (www.riigiteataja.ee/akt/106122011002, 14.05.2013).

Vanglateenistus. (2013). Kriminaalhooldus. (www.vangla.ee/41432, 23.04.2013).

Vanglateenistus. (2013). Kriminaalhooldajate kontaktandmed. (www.vangla.ee/43615, 15.04.2013).

Vanglateenistus.(2013). Kriminaalhooldusalune. (www.vangla.ee/43618, 15.04.2013).

Vanglateenistus. (2013). Milliseid reegleid peab järgima kriminaalhooldusalune? (www.vangla.ee/43620, 15.04.2013).

Vanglateenistus. (2013). Kriminaalhoolduse õiguskorraldus. (www.vangla.ee/43623, 15.05.2013).

LISA 1

Kriminaalhooldaja kui sotsiaaltöötaja

Oma bakalaureusetöö raames uurin kriminaalhooldaja identiteeti ning seda, kuidas kujuneb kriminaalhooldaja identiteet.

Oma uurimuse läbiviimiseks palun Teil vastata järgnevatele küsimustele. Küsimustele vastamiseks kuluv aeg on ligikaudu 15-20 minutit. Teie anonüümsus vastamisel tagatakse täielikult ning andmeid kasutatakse ainult minu bakalaureusetöö uurimuse läbi viimiseks.

1. Kua Te olete töötanud kriminaalhooldusametnikuna?
2. Mis on Teie arvates kriminaalhooldustöö?
3. Millised on kriminaalhooldusametniku peamised tööülesanded kliendiga?
4. Kuidas Te näete sotsiaaltööd kriminaalhoolduses?
5. Mis Teie arvates on sotsiaaltöö?
6. Kuidas on mõjutanud 2008.a muudatus, mis viis kriminaalhooldajad vanglaametnike hulka, kriminaalhooldusametniku sisulist tööd kliendiga?
7. Mis peaks Teie arvates olema kriminaalhoolduse tulemus?
8. Milline on sotsiaaltöö millega tegelevad kriminaalhooldajad?
9. Kas te peate ennast pigem sotsiaaltöötajaks või järeelvalvet teostavaks ametnikuks? Põhjendage palun oma vastust.
10. Milliseid teadmisi, oskusi ja pädevusi peab olema kriminaalhooldusametnikul?
11. Milline haridus peaks olema kriminaalhooldusametnikul?
12. Teie haridus
13. Teie vanus
14. Sugu

Ma tänan, et leidsite aega küsimustele vastamiseks. Kui soovite midagi lisada või kommenteerida on kõik ettepanekud tere tulnud.

Infot saab e-maili teel daisi.tatar@vmh.ee

Lugupidamisega,
Daisi Tatar

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Daisi Tatar, sündinud 09.10.1987, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose, Kriminaalhooldaja kui sotsiaaltöötaja, mille juhendaja on Judit Strömpl (PhD).

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 22.01.2014

